

Et socialhistorisk portræt af prostitutionen i København ca. 1874 til 1906

AF MERETE BØGE PEDERSEN

Prostitution har til alle tider udgjort et samfundsproblem. Artiklen tegner et portræt af "problemet" – af dets udøvere og af miljøet – i perioden fra 1874 til 1906, hvor der var vedtaget regler for tilsynet med de prostituerede.

Den 14. april 1874 trådte *Lov om Foranstaltninger til at modarbejde den veneriske Smittes Udbredelse* i kraft.¹ Loven havde længe været efterlyst af flere fremtrædende læger, der med bekymring havde iagttaget en stigning i forekomsten af veneriske tilfælde.² Både lægerne og medlemmerne af Rigsdagen var af den overbevisning, at stigningen primært skyldtes prostitutionen og særligt den hemmelige prostitution.³ Prostitutionen måtte derfor kontrolleres, hvis de veneriske sygdomme skulle bekæmpes. Hertil føjede sig et andet motiv, nemlig hensynet til den offentlige moral. I erkendelsen af, at prostitutionen ikke stod til at udrydde, måtte den i stedet bringes ind under kontrollerede rammer af hensyn til den offentlige velanstændighed. Målet med Loven af 1874 var således, at alle kvinder, der med samtidens ordvalg "søgte erhverv ved utugt", skulle underkastes politiets kontrol. Det middel, Loven af 1874 anvendte, var, at når en kvinde blev mistænkt for at søge erhverv

ved utugt, skulle hun advares mod at fortsætte hermed, for derefter at blive underkastet lægeundersøgelse. Hvis pågældende kvinde ikke rettede sig efter advarslen, men derimod fortsatte sin virksomhed og på forespørgsel erkendte dette, skulle hun straffes i henhold til Straffelovens § 180.⁴ Første gang en kvinde blev straffet for overtrædelse af Straffelovens § 180, kunne politiet tvinge hende til for en periode af indtil et halvt år dels at underkaste sig en regelmæssig lægeundersøgelse, dels at anmelde forandring af bopæl. Når kvinden anden gang blev fundet skyldig i overtrædelse af Straffelovens § 180 skulle hun – foruden atter at blive idømt straf – undergives de regulativmæssige forskrifter om tilsynet med løsagtige fruentimmere. Det vil sige, at hun skulle tvangsindskrives som offentlig fruentimmer og være underkastet regelmæssige ugentlige lægevisitationer. I praksis havde politiet – med stiltiende støtte fra regering og Rigsdag – længe før 1874 ført kontrol med de prostituerede. Det nye ved Loven af 1874 var for det første, at der blev givet politiet hjemmel til at fortsætte den hidtidige praksis. For det andet at der tilmed blev åbnet mulighed for at tvangsindskrive kvinder som offentlige fruentimmere, forudsat at de nærmere regler for kontrollen var fastsat ved regulativ. Københavns kommunalbestyrelse vedtog et sådant regulativ i 1877.⁵ Den offentlige prostitution havde dermed fået legal hjemmel, og der forelå herefter et fast regelsæt for, hvordan politiet skulle håndtere de prostituerede. Det var denne fast tilrettelagte organisering af prostitutionskontrollen, der foranledigede, at *Forening imod Lovbeskyttelse for Usædelighed* blev stiftet. Med vedtagelsen af det københavnske regulativ stod det klart, at myndighederne mente det alvorligt med den lovhjemlede prostitutionskontrol. Det er derfor heller ikke overraskende, at foreningen først konstituerede sig efter vedtagelsen af det københavnske regulativ og ikke umiddelbart efter vedtagelsen af Loven af 1874. Det krævede tid at organisere sig imod det

etablerede system samt at formulere en fælles dagsorden for det videre arbejde. I 1879 var første mål nået: Foreningen var en realitet, og den 1. april kunne første nummer af foreningens *Maanedssblad* udsendes. Det var foreningens erklærede mål at arbejde til en ophævelse af den lovhjemlede prostitutionskontrol, “fordi den ikke alene ikke formindsker hverken Utugten eller dens sygelige Følger, men tværtimod forøger begge Dele.”⁶ Foreningen blev toneangivende i kampen for ophævelsen af kontrolsystemet, men den var ikke alene om at konfrontere kontroltilhængerne – de såkaldte “reglementarister” – med kritiske indlæg i prostitutionsspørgsmålet. Også Indre Mission og Dansk Kvindesamfund tog del i debatten. Hver gruppe havde sin indfaldsvinkel og sine prioriterede tematikker. Debatten handlede således ikke blot om den prostituerede på gaden, men også om moral, kvinders ligeberettigelse og seksualitet. Debatten foregik i behørig afstand af det egentlige prostitutionsmiljø, men hvordan var da prostitutionsmiljøet? Hvad foranledigede, at piger/kvinder trådte ind i de prostitueredes rækker? Hvilke konsekvenser havde karrierevalget for disse kvinder? Besvarelsen af disse spørgsmål kan i vidt omfang afledes af politiets egne protokoller over indskrevne offentlige fruentimmere i perioden 1874 til 1906.⁷ Heri har politiet blandt andet noteret personlige data på den enkelte prostituerede, omstændighederne i forbindelse med indskrivningen, og hvad der oprindeligt havde vakt deres mistanke til pågældende. Nogle protokoller er naturligvis mere detaljerede end andre, men fælles for dem alle er, at de rummer tilstrækkelig mange oplysninger til, at der kan udledes mere generelle betragtninger om de prostituerede og prostitutionsmiljøet i København.

DE PROSTITUEREDES ALDER OG FUNKTIONSTID

I samtlige protokoller er der, foruden den prostitueredes alder ved forførelse, opført

Politihistorisk Museum: Olga Sophie Anna Hansine Larsen forlangte i begyndelsen af sin ca. 2-årige prostitutionskarriere mellem 1 og 5 kroner per samleje, mod slutningen mellem 5 og 20 kroner.

dato for henholdsvis første mistanke, første indskrivning og sidste oplysning. Ordet "forførelse" skal forstås som den seksuelle debut, hvilket hovedparten af de senere indskrevne kvinder havde i alderen 14 til 19 år. Herefter gik der typisk 1 til 2 år, før de første gang kom i politiets søgelys for at ernære sig ved utugt.⁸ Atter to år herefter blev en meget stor del af kvinderne første gang indskrevet som offentlige fruentimmere i en alder af 18 til 21 år. For en meget stor gruppe af disse kvinder gik der altså relativt kort tid, fra de var blevet forført, til de blev indskrevet i politiets protokoller. Der var naturligvis kvinder, hvis prostitutionsforløb afveg fra dette generelle billede. Det gælder særligt gruppen af kvinder, som frivilligt lod sig indskrive som offentlige fruentimmere. I deres tilfælde var tiden mellem første mistanke og første indskrivning generelt kortere. Protokollerne nævner sjældent, hvorfor nogle kvinder frivilligt lod sig indskrive. Den mest nærliggende forklaring er imidlertid, at de dermed slap for at afsone fængselsstraffe ad to omgange. Uanset om kvinderne lod sig indskrive frivilligt eller under tvang, hører det med til en skitsering af prostitutionsforløbet at forsøge at klarlægge, hvor længe kvinderne typisk var engageret inden for prostitutionen. Protokollernes "sidste oplysning" er af meget forskellig karakter og er i flere tilfælde fx alene en tilkendegivelse af, at pågældende kvinde på ny blev indskrevet. Under alle omstændigheder vil en opgørelse over funktionstiden derfor være at betragte som en minimums tilkendegivelse. Der er ikke tale om den faktiske og reelle tid, men alene om den eneste tilgængelige indikation. Den korteste funktionstid for den undersøgte gruppe af prostituerede var 1 måned, den længste knap 22 år. Alt i alt fører det til resultatet, at den gennemsnitlige funktionstid var på godt 5 år, hvilket tilnærmelsesvis modsvarede undersøgelser foretaget af samtidige forskere (fx Rubin 1887). På denne baggrund kan det derfor konkluderes, at prostitutionen af mange kunne udholdes

over en længere periode, men at der i de fleste tilfælde tilsyneladende ikke var tale om en livstidsstilling.

DE PROSTITUEREDES SOCIALE BAGGRUND

Blandt såvel kontrolmodstandere som -tilhængere var der bred enighed om, at de prostituerede generelt blev rekrutteret fra de laveste sociale lag, og at det således var ringe socialøkonomiske forhold, der var primus motor for valget af prostitutionskarrieren. Det billede, protokollerne derimod tegner af gruppen af prostituerede, er mere nuanceret end som så. Hovedparten havde ganske vist rødder i arbejderklassen, men der var også en mindre gruppe, der havde haft deres opvækst i bedrestillede hjem, svarende til knap 6% af den samlede gruppe. Fædrenes stillingsbetegnelser havde disse kvinder fx opgivet til at være grosserer, vognmænd og entreprenører. Hvor forskellig disse kvinders sociale baggrund end måtte have været fra den øvrige store gruppe af kvinder, så er der imidlertid et punkt, hvor det er muligt at drage paralleller – udover at de naturligvis alle endte som indskrevne offentlige fruentimmere: Som hovedregel havde de senere prostituerede haft deres opvækst hos begge forældre indtil konfirmationsalderen, hvorefter de fik fast tjeneste hos forskellige familier. De i København og omegn fødte og opvoksede piger udgjorde den største enkeltstående gruppe i oversigten over de prostitueredes geografiske herkomst. Der var tale om knap 42%, mens de resterende godt 58% fordelte sig på henholdsvis det øvrige land (ca. 46% og udlandet (ca. 12%)). Det kan undre, at så forholdsvis stor en gruppe var født uden for København, når undersøgelser viser, at prostitutionsbyernes rekrutteringsgrundlag primært var funderet på kvinder, der var født selv samme steder (Hansen 1975). Det hører dog med til beskrivelsen af de prostitueredes geografiske herkomst, at der i flere tilfælde var tale om, at kvinderne nok var

Politihistorisk Museum: Anna M. M.

født uden for København, men at de i en tidlig alder var flyttet til hovedstaden sammen med deres forældre. I andre tilfælde var flytningen sket på egen foranledning og typisk i forbindelse med tiltrædelsen af en tjenesteplass. For sidstnævnte gruppe af kvinder kan man alene gisne om motiverne for flytningen. Et godt bud vil imidlertid være tiltrækningskraften fra det københavnske forlystelsesliv. København havde i perioden 1870 til 1890 en befolkningstilvækst på 5% om året, og med den øgede befolkningmængde fulgte også flere underholdningstilbud.⁹ For flere pigers vedkommende kan det således meget vel have været dansesalonerne, Bakken og Tivoli, for blot at nævne nogle få eksempler, der lokkede som alternativ til livet i landsbyerne.

PROSTITUTIONSKVARTERER

I protokollerne findes der ingen egentlige vidnesbyrd om, hvor længe kvinderne har opretholdt tjeneste, efter at de først var trådt ind i de prostitueredes rækker. Der kan dog næppe herske tvivl om, at det har været i et forholdsvist begrænset tidsrum. Uden tjeneste stod de også uden bopæl. I protokollerne er de prostitueredes forskellige bopæle registreret fra tidspunktet for første mistanke og hele det resterende prostitutionsforløb ud. I begyndelsen af den reglementerede prostitutionsperiode var det politiet, der forestod en indlogering af de indskrevne offentlige fruentimmere i diverse bordeller, medmindre den prostituerede undtagelsesvis var blevet givet tilladelse til at bo privat. I 1901 blev det forbudt at føre enhver form for bordelvirksomhed, og alle prostituerede boede herefter privat.¹⁰ Uanset boligformen var der en udbredt tendens til, at de prostituerede igennem hele den undersøgte periode boede dør om dør. Der var med andre ord tale om en decideret ophobning af prostituerede i særlige gader og typisk i mindre afsnit af de pågældende gader. Det giver en formodning om, at politiet også var involveret

i indkvarteringen af de privatboende prostituerede, eftersom politiet af hensyn til værnet om den offentlige moral helt overordnet arbejdede ud fra tanken om at isolere de prostituerede, hvor de forårsagede mindst mulig skandale. Ved en gennemgang af de opgivne adresser ses det således også tydeligt, at de prostituerede ikke havde adresse i de noble borgerskabsgader. Ikke dermed sagt, at der ikke var forskel på de forskellige gader og kvarterer, hvori de prostituerede havde til huse, for det var der. Der boede så ubetinget flest prostituerede på Vesterbro, men noget tyder på, at det var det mindst attraktive af de forskellige prostitutionskvarterer.¹¹ Generelt forlangte Vesterbro-pigerne nemlig mindre for et samleje end fx Farvergade-pigerne, hvilket indicerer, at nogle kvarterer blev betragtet som bedre end andre. Den pris, som kvinderne krævede per samleje, modsvarede således den status, der var forbundet med at bo et sted frem for en andet.

PROSTITUTIONSTYPER

Det er endvidere muligt at spore en sammenhæng mellem, hvem der tog sig bedst betalt, og hvad de boede i. Hvis ikke de boede i bordeller, var det typisk i logier, men der var også prostituerede, der for kortere eller længere perioder boede i lejligheder. De kvinder, der boede i egen lejlighed, tog sig bedst betalt, og ofte var besværet med at støve kunder op endog begrænset til et minimum. Hvis det mere eller mindre faste kundeklientel ikke selv opsøgte pågældende kvinde, var det således meget karakteristisk for denne gruppe af kvinder, at de averterede efter kunder i særligt "Middagsposten" og "Folkets Avis". Annoncerne var dog altid skrevet i forholdsvis simple koder. Anne Marie Johanne Olsen averterede fx efter lån, mens andre tilbød aftrædelsesværelser. For den øvrige store gruppe af prostituerede stod valget mellem at opsøge kunderne på gaden, i beværtninger eller i de populære dansesaloner. Langt

hovedparten af de prostituerede vekslede mellem flere af disse kontaktformer, så længe det skete inden for en kort radius af deres bopæl. Det fremgår således af protokollerne, at prostituerede på udkik efter kunder sjældent bevægede sig langt væk fra bopælen, og at man derfor kan tale om, at de opererede inden for snævre geografiske grænser. En del af forklaringen herpå er, at det var bekvemt med korte afstande til det mest oplagte samlejested, efter at kontakten til kunden var etableret. Særligt bordelprostituerede benyttede sig ofte af deres eget logi, men ellers er der i øvrigt intet der tyder på, at de prostituerede var kritiske, hvad angår samlejsteder.

INDTJENINGSMULIGHEDER

Det er allerede blevet nævnt, hvorledes der var tale om differentierede tariffer. Når det overhovedet er muligt at fremføre sådanne betragtninger, er det naturligvis, fordi protokollerne også indeholder oplysninger om, hvilken pris den enkelte prostituerede forlangte per samleje. I de fleste tilfælde er der tilmed oplyst forskellige priser på forskellige tidspunkter i prostitutionsforløbet, og det følger heraf, at priserne steg parallelt med, at rutinen blev større. Det har på denne baggrund været muligt at beregne den gennemsnitlige mindste- og højestepris, og resultatet af disse beregninger bliver henholdsvis 2,42 kroner og 11,14 kroner. Minimumsprisen varierede fra 50 øre til 20 kroner og maksimumsprisen fra 1 til 60 kroner. Det må under alle omstændigheder føre til konklusionen, at der naturligvis var nogle, der tjente mere end andre, men at de alle potentielt kunne tjene betydelige summer på deres erhverv.¹² I det hele taget løber det økonomiske motiv for at vælge prostitutionen som en rød tråd igennem alle protokollerne. Der kan således næppe herske tvivl om, at prostitutionen for mange har fremstået som et fristende alternativ til et slidsomt og anderledes dårligt lønnet arbejde som syerske, fabriksarbejderske eller

tjenestepige. Disse alternative jobmuligheder var alle karakteriseret ved, at kvinderne måtte arbejde længe og tilmed for en lav løn.¹³ Hertil kommer, at fx arbejdet som syerske var et udpræget sæsonarbejde, hvorfor flere kvinder givetvis praktiserede prostitutionen i de perioder, hvor andet lovligt arbejde lå i dvale. For Agnes Anna Vilhelmine Petersens vedkommende blev denne sæsonvise vekslende mellem arbejdet som syerske og prostitueret mindre ideel, efterhånden som prostitutionen blev hendes hovedindtægtskilde. Da hendes samlejesats nåede op på mellem 10 og 20 kroner, blev udsigten til fuldtidsprostitution mere og mere tillokkende, og ved indskrivningen indrømmede hun da også udelukkende at ernære sig ved prostitution.

KUNDER OG SAMLEJESTEDER

Det burde være indlysende, at når der var nogle prostituerede, der tog sig godt betalt for et samleje, så var det fordi, der var kunder, der var i stand til at betale. Dermed også sagt, at det ikke blot var sømændene og arbejderne, der hørte til blandt de prostitueredes kunder, som det ellers blev antaget af mange af samtidens observatører (Hornemann 1880, 9). Kundeskaren var tværtimod usædvanligt broget og bestod af repræsentanter fra alle samfundslag. Eksempelvis havde politiet noteret i protokollen over Christiane Caroline Jensen: "*Hendes Lejlighed består af 3 Værelser, og Køkken og Værelserne var pænt møbleret... Undertegnede har for ca. 1/2 Aar siden været oppe i Lejligheden hos hende. Jeg kom ved den lejlighed til at se nogle Visitkort og paa disse fandtes flere af Byens "fine" Herrer... Hun er altid meget rolig og stilfærdig, og aldrig udfordrende hverken i Opførsel eller Klædedragt.*" Det er endvidere muligt at spore en sammenhæng mellem samlejepris og -sted. Hvis det foregik på et hotel med en af byens fine herrer, var prisen høj. Var det derimod i en trappeopgang med en sømand, var prisen lav. Det skortede ikke på fantasien for at finde egne-

de samlejsteder, men generelt hørte kundens eller den prostitueredes logi dog til blandt de foretrukne. Et andet populært samlejested var de såkaldte "kabinetter", der var placeret i diverse beværtnings baglokaler eller kældre. Inventaret begrænsede sig typisk til en seng, og hvis der var flere kabiner pågældende sted, var de mange gange blot adskilt ved hjælp af et klæde. Det var naturligvis særligt beværtningsprostituerede, der benyttede sig af kabinetterne. Der var ikke langt fra aftale til handling, og de prostituerede kunne – hvis de ville – således betjene mange kunder i løbet af en aften og nat.

AFSLUTNING

De prostituerede havde naturligvis også mange udgifter. Herunder ordinære udgifter til husleje og de mere ekstraordinære til tøj og pynt. Hertil føjede sig for mange prostituerede imidlertid endnu en post; alfonserne. Der er meget, der tyder på, at de prostituerede i vidt omfang benyttede sig af den beskyttelse, som alfonserne kunne tilbyde, og udgifterne i forbindelse hermed var ikke ubetydelige. Men selv når disse udgiftsposter tages i betragtning, ændrer det ikke ved det overordnede billede af, at der her var tale om en gruppe kvinder, der havde alle muligheder for at forsørge sig selv. I mange tilfælde kan det af breve vedlagt protokollerne læses, at de i løbet af prostitutionskarrieren formåede at etablere en opsparing. Der er således mange eksempler på, at disse kvinder ud fra en økonomisk betragtning slap helskindet ud af prostitutionen og f. eks. etablerede sig som mindre handelsdrivende. Hvert år blev adskillige kvinder "udslettet" som offentlige fruentimmer, det vil sige, at de blev udskrevet af politiets protokoller. De to hyppigst forekommende årsager til udslettelse var bortrejse og tiltrådt tjeneste. Andre udslettelsesgrunde var dels anbringelse på et af de redningshjem, som forskellige hjælpeorganisationer drev rundt om i byen, dels ægteskab.

Gennemsnitligt blev 18 kvinder årligt udslettet som følge af ægteskab eller lovnings på ægteskab.¹⁴ Tallene leder til den konklusion, at de prostituerede kvinder tilsyneladende var accepterede inden for egne sociale kredse, og under alle omstændigheder vidner også dette forhold om, at muligheden var til stede for, at kvinderne kunne lægge karrieren som prostitueret bag sig.

Polititilsynet med prostitutionen blev ophævet i 1906 med *Lov om Modarbejdelse af offentlig Usædelighed og venerisk Smitte*. Modstandere og tilhængere af prostitutionsordningen havde på det tidspunkt indædt diskuteret ordningens fordele og ulemper i hen ved 27 år. I sidste ende trak modstanderne sig sejrrikt ud af opgøret først og fremmest ved at så tilstrækkelig tvivl omkring systemets evne til at nedbringe de veneriske sygdomstilfælde. Rigsdagens argument for at ophæve systemet var imidlertid et andet: Det skete med samme reference til moralsk værdighed som ved vedtagelsen af Loven af 1874. Dog med den forskel, at lovgiverne i 1906 vægtede hensynet til de prostitueredes personlige rettigheder tungere, end tilfældet havde været i 1874.

NOTER

1. Herefter kaldet "Loven af 1874".
2. Ved veneriske sygdomme forstås syfilis, gonorré og venerisk sår.
3. Den hemmelige prostitution var den prostitution, der blev udøvet udenom politiets kontrol.
4. § 180 i Straffeloven af 1866 bestemte, at "Fruentimmer, som imod Politiets Advarsel søge Erhverv ved Utugt, straffes med Fængsel".
5. *Regulativ for Politiets Tilsyn med offentlige Fruentimmer i Kjøbenhavn af 9de Marts 1877*.
6. *Maanedssblad*, 1. årgang, s. 13.
7. Protokollerne forefindes på Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. I perioden blev i alt 2824 forskellige kvinder indskrevet som offentlige fruentimmere. Der er bevaret protokoller over 1210 af disse kvinder, hvoraf jeg har gennemgået halvdelen – det vil sige 605 protokoller.
8. Jfr. for en mere detaljeret beskrivelse af de pro-

stitueredes alder ved de forskellige skæringspunkter i prostitutionsforløbet og for den samlede gennemsnitlige funktionstid afsnittet *De offentlige fruentimmeres alder og funktionstid* i min bog *Den reglementerede prostitution i København 1874-1906*.

9. Jfr. for indbyggertallene *Gyldendals Danmarks-historie*, bind 6, s. 87 f.

10. Jfr. herom *Lov om Tillæg til Lov Nr. 47 af 10de April 1874 og Lov Nr. 44 af 1ste Marts 1895*.

11. De prostitueredes adresser var udover Vesterbro fordelt over Farvergadekvarteret, Rosenborgkvarteret, Skt. Annæ Vester kvarteret og Østerkvarteret.

12. Prisen per samleje bør naturligvis sammenholdes med det eksempelvis månedlige antal kunder. En beregning foretaget på baggrund af en repræsentativ kvindes oplysninger fører til det meget forsigtige resultat, at månedslønnen beløb sig til 200 kroner. Pågældende kvinde havde over en længere årrække gennemsnitligt ca. 25 kunder månedligt og modtog for hver gang ca. 8 kroner.

13. Tjenestepiger fx tjente i perioden ca. 11 kroner om måneden, syersker fx ca. 30 kroner om måneden.

14. Tallet stammer fra *Beretning til Justitsministeriet angaaende Kjøbenhavns Politi afgiven af Politidirektøren*, hvoraf det også fremgår, at der i perioden i gennemsnit blev udsløjet 135 kvinder af politiets registre årligt.

LITTERATUR

Utrykte kilder:

· Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm. *Politidirektørens arkiv – 3. politiinspektorat*: “Sager vedrørende indskrivning af offentlige fruentimere” (1867-1906)

Love:

· *Almindelig borgerlig Straffelov af 10de Februar 1866* i Algreen-Ussing Love og Anordninger for 1866, s. 57-122, Kbh. 1867.
 · *Lov om Foranstaltninger til at modarbejde den venerske Smittes Udbredelse af 10de April 1874* i Lovtidende for Kongeriget Danmark 1874, s. 139-42.
 · *Regulativ for Politiets Tilsyn med offentlige Fruentimmer i Kjøbenhavn af 9de Marts 1877* i Algreen-Ussing Love og Anordninger for 1877, s. 80-91, Kbh. 1878.
 · *Lov af 11te April 1901 om Tillæg til Lov Nr. 47 af 10de April 1874 og Lov Nr. 44 af 1ste Marts 1895* i Lovtidende for Kongeriget Danmark 1901, s. 297.

· *Lov om Modarbejdelse af offentlig Usædelighed og venerisk Smitte af 30te Marts 1906* i Lovtidende for Kongeriget Danmark 1906, s. 335-39, Kbh. 1907.

Bøger, opslagsværker og tidsskriftsartikler:

· *Beretning til Justitsministeriet angaaende Kjøbenhavns Politi afgiven af Politidirektøren*, København 1875-1907.
 · *Gyldendals Danmarkshistorie*, bind 6 (1989), Gyldendal, København.
 · Hansen, Erik (1975): “Prostitutionen 1878-1906”, in *Sociale studier. Kriminalitet, prostitution og fattigdom i Århus ca. 1870-1906*, Universitetsforlaget i Aarhus, Århus.
 · Hornemann, E. (1880): *Den offentlige Sundhedspleje og Prostitutionen*, Jacob Lunds Forlag, København.
 · *Maanedssblad udgiven af Forening imod Lovbeskyttelse for Usædelighed*, 1-29 årgang, København 1879-1907.
 · Rubin, Marcus (1887): “Prostitutionen i København”, in *Nationaløkonomisk Tidsskrift* 1887.
 · Pedersen, Merete Bøge (2000): *Den reglementerede prostitution i København fra 1874 til 1906. En undersøgelse af prostitutionsmiljøet og de prostitueredes livsvilkår*, Museum Tusulanums Forlag, København.

SUMMARY

The article portrays prostitution in Copenhagen from 1874 when the first Act governing prostitution was passed in Denmark and up to 1906 when it was repealed. The article is based on the scrutiny of 605 police records from the period in question and sheds light on the character of prostitution, the relationship to the authorities, and the prostitutes' conditions of life.

The findings demonstrate that the prostitutes were not, as a principal rule, beings without sound prospects for the future. Prostitution was on the contrary an occupation through which those practising it could earn their living and, at times, work under conditions that were even better than those of unskilled women in general.

Merete Bøge Pedersen,
 ph.d.-stipendiat ved Historisk Institut,
 Aarhus Universitet